

- Πολιτική
- Ελλάδα
- Οικονομία
- Τέχνες
- Κόσμος
- Αθλητισμός
- Media

[Επιστροφή](#)

Έντυπη Έκδοση
Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, Κυριακή 31 Μαΐου 2009

Η μεγάλη απάτη της οικονομικής ανάπτυξης

Του ΜΙΧΑΛΗ ΓΚΛΕΖΑΚΟΥ Καθηγητή του Πανεπιστημίου Πειραιώς

Στις συζητήσεις για τη σημερινή οικονομική κρίση, το ενδιαφέρον όλων εστιάζεται στον χρόνο ανάκαμψης της οικονομίας.

Η εντατική εκμετάλλευση των φυσικών πόρων (π.χ. ορυκτά) είναι εγκληματική ενέργεια κατά των επόμενων γενεών

Είναι περίεργο, αλλά δεν φαίνεται να παρουσιάζουν ανάλογο ενδιαφέρον σημαντικότερα θέματα, όπως η καταλληλότητα του μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης που ακολουθούμε και οι προοπτικές που δημιουργεί για τη δική μας και τις μελλοντικές γενιές.

Προσωπικά, πιστεύω ότι αυτό εγκυμονεί μεγάλους κινδύνους για όλους μας, χωρίς να εξηγητεί το μακροπρόθεσμο συμφέρον της ανθρωπότητας. Αντίστοιχα, η οικονομική ανάπτυξη, όπως οριοθετείται και με τον τρόπο που επιδιώκεται, δεν έχει έννοια. Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή.

Ως οικονομική ανάπτυξη θεωρούμε τη διόγκωση της οικονομικής δραστηριότητας και μόνο, χωρίς αναφορά στο κόστος της, λες και οι παραγωγικοί πόροι που διαθέτουμε ως ανθρωπότητα είναι απεριόριστοι. Είναι απίστευτο: Η οικονομία της ελεύθερης αγοράς, όπου κάθε δραστηριότητα αξιολογείται σε όρους οφέλους - κόστους, εκφράζει την οικονομική ανάπτυξη σε όρους οφέλους, μόνο.

Όπως είναι γνωστό, οι συντελεστές της παραγωγής είναι σε τελική ανάλυση οι Φυσικοί Πόροι, η Εργασία και το Κεφάλαιο. Ας δούμε, λοιπόν, τι συμβαίνει σε αυτούς όταν αναπτύσσεται η οικονομία.

1 Ένα μέρος των Φυσικών Πόρων αποτελεί μη ανανεώσιμο απόθεμα (π.χ. τα ορυκτά), το οποίο πρέπει να καταμεριστεί δίκαια στη σημερινή και στις μελλοντικές ανθρώπινες κοινωνίες. Επομένως, η εντατική εκμετάλλευσή τους δεν συνιστά ανάπτυξη αλλά εγκληματική ενέργεια κατά των επόμενων γενεών (π.χ. των παιδιών μας).

Ενα άλλο μέρος μπορεί να αναπληρωθεί με τη συνδρομή της φύσης και της ανθρώπινης εργασίας, υπό την προϋπόθεση ότι η άντλησή τους γίνεται με τρόπο που δεν διαταράσσει την περιβαλλοντική ισορροπία, που αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ανανέωσή τους. Επομένως, αφού η οικονομική δραστηριότητα καταστρέφει το περιβάλλον, στην ουσία καταστρέφει τον μηχανισμό παραγωγής φυσικών πόρων (π.χ. η ερημοποίηση των εδαφών και των θαλασσών, οι κλιματικές αλλαγές, η μετάλλαξη φυτών και ζώων κ.λπ.).

Ας συλλογιστούμε ότι θα είμαστε η πρώτη γενιά που θα παραδώσει βαριά πληγωμένη τη φυσική κληρονομιά, που έφτασε ως εμάς μέσα από μια διαδρομή εκατομμυρίων ετών. Αυτό το κόστος, αυτό το φοβερό έγκλημα κατά των επόμενων γενεών, δεν το μετρούν οι δείκτες της οικονομικής «ανάπτυξης». Πρόκειται για μια πρωτοφανή απάτη, την οποία είτε δεν αντιλαμβανόμαστε, είτε απλώς την ανεχόμαστε με τρόπο που μας καθιστά συνενόχους.

2 Η ανθρώπινη εργασία αποτελεί τον θεμελιώδη συντελεστή παραγωγής, αφού χωρίς αυτή δεν μπορούν να αξιοποιηθούν οι φυσικοί πόροι και το κεφάλαιο. Όμως, παρά την κορυφαία συμβολή της στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς, οι εργαζόμενοι δεν αποτελούν (όπως θα έπρεπε) συνεταιίρους στη διανομή της παραγωγής, αλλά αντιμετωπίζονται ως αναλώσιμοι.

Η σύγχρονη πρακτική των επιχειρήσεων αλλά και των ηγεσιών όλων των χωρών αυτό δείχνει.

Πρόσφατα γίναμε μάρτυρες μιας πρωτοφανούς περικοπής των εργασιακών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Γνωρίζουμε επίσης για τις άθλιες συνθήκες εργασίας-αμοιβής στις τριτοκοσμικές χώρες. Ακόμη, αποτελεί καθημερινή πρακτική η συμπίεση του κόστους εργασίας προς την κατεύθυνση της εξίσωσης των όρων απασχόλησης με εκείνες του χειρότερου εργοδότη.

Η αντιμετώπιση της ανθρώπινης εργασίας με τον πιο πάνω τρόπο οδηγεί στη διαμόρφωση άδικων κοινωνιών, οι οποίες θυσιάζουν την ηθική στο βωμό της κατανάλωσης. Οι κοινωνίες αυτές, που διαμορφώνονται από αυτό το απαράδεκτο μοντέλο «ανάπτυξης», δεν είναι βιώσιμες μακροπρόθεσμα.

3 Στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς, ο συντελεστής Κεφάλαιο είναι ο παντοδύναμος ρυθμιστής της οικονομικής δραστηριότητας. Η Φύση και η Εργασία είναι υποταγμένες σε αυτόν και χρησιμοποιούνται χωρίς φειδώ και χωρίς σεβασμό. Παρά το γεγονός ότι το κεφάλαιο δεν είναι καν αυτόνομος συντελεστής παραγωγής (διότι προέρχεται από σύνθεση της Φύσης και της Εργασίας), αντιμετωπίζεται ως το πολυτιμότερο στοιχείο και αμείβεται υπερβολικά.

Δεν είναι τυχαίο ότι η σύγχρονη οικονομία της ελεύθερης αγοράς μετρά την αποδοτικότητα κάθε παραγωγικής προσπάθειας αποκλειστικά σε όρους αμοιβής του κεφαλαίου, θεωρώντας τις συμπίεσμένες τιμές των πρώτων υλών και την αυθαίρετα προσδιορισμένη αμοιβή της εργασίας δεδομένες.

Το επιχείρημα της ευημερίας της κοινωνίας μέσω της οικονομικής ανάπτυξης είναι ξεκάθαρα παραπλανητικό. Πρώτον, διότι είναι απαράδεκτη μια κοινωνία που αργά αλλά σταθερά καταστρέφει τον πλανήτη στον οποίο ζει. Δεύτερον, διότι μια κοινωνία εκφυλίζεται με βεβαιότητα όταν τη θέση των αξιών παίρνει η κατανάλωση, η οποία μάλιστα σε μεγάλο βαθμό καλύπτει ανάγκες τις οποίες προκαλεί η ίδια η οικονομική «ανάπτυξη».

Για παράδειγμα, χρειαζόμαστε όλο και περισσότερες υπηρεσίες υγείας διότι η διατροφική μας αλυσίδα έχει μολυνθεί.

Εν ολίγοις, το μοντέλο ανάπτυξης που ανεχόμαστε βάζει τον άνθρωπο σε δεύτερη μοίρα και τον αναγκάζει να λειτουργεί στο πλαίσιο μιας άδικης ανθρώπινης κοινωνίας, από την οποία αφαιρεί κάθε μακροπρόθεσμη προοπτική.

Να σημειωθεί ακόμη ότι, έστω και με τους όρους αυτούς, δεν εξασφαλίζεται το ισχνό εισόδημα των εργαζομένων, διότι σε περιόδους οικονομικής κρίσης καλούνται να αναπληρώσουν τις απώλειες του Κεφαλαίου, όπως άλλωστε είδαμε να συμβαίνει τον τελευταίο χρόνο, με τις μεταγίσεις πρωτοφανών χρηματικών ποσών από τις ρηχές τσέπες των φορολογουμένων στα βαθιά ταμεία των επιχειρήσεων.

Πόσο, τελικά, μας κοστίζει αυτή η ανάπτυξη; Γιατί τη χειροκροτούμε; Γιατί τη στηρίζουμε με το εκπαιδευτικό μας σύστημα (το οποίο βάζει σε δεύτερο πλάνο τον άνθρωπο); Μήπως, τελικά, μας αξίζει, ως τιμωρία για την αποστασιοποίηση, την αδράνεια και την ανοχή μας;